

# EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP  
A HAZAI NÉGY EVANGELIKUS EGYHÁZKERÜLET KÖZLÖNYE.

Megjelenik hetenként egy iven; a Hivatalos Közlemények, mint az Ev. Őrálló melléklete, minden hónapban.

A kéziratot a szerkesztőhöz, a hirdetés szövegét és díját a kiadóhivatalba kell küldeni.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

**GEDULY HENRIK** evang. lelkész,  
Nyíregyháza.

KIADÓHIVATAL:

**HORNÝÁNSZKY VIKTOR**  
hírlapkiadóhivatala, Budapest, V., Akadémia-u. 4.

A lap ára egész évre 10 kor., félévre  
5 kor., negyedévre 2.50 kor.

A Hivatalos Közleményeket az anyaegyházak és felsőbbrendű iskolák ingyen kapják.

Hirdetés ára oldalanként 32 kor.

**TARTALOM:** „Lelkész és felügyelő”. *Szentgyörgyvölgyi.* — Rokonlelkek, rokongondolatok. *Varga Márton.* — Észrevételek a nagyhonti tanítóegyesület határozataira. *Hajdu Lajos.* — Kérdőpontok *Mylos.* — **Tarca:** A protestáns iskola és irodalom a XVIII. században. *Kovács Sándor.* — A szocializmusról és egyházunk szociális feladatairól. *Pröhle Károly.* — Szemle. — Belélet. — Gyászrovat. — Irodalom.

## „Lelkész és felügyelő“.

Utóhangok Sztchlo Kornél egyet. ügyész úr cikkére.

A fenti címen írt Geduly Henrik kartársam igen figyelemre méltó cikket, a mely azon visszás és egészségtelen viszonyt jellemzi, a melybe tagadhatatlanul az evangélikus lelkész a világi kormányzati tényezőkkel szemben az utóbbi időben került. Ezen cikkre adott választ egyetemes egyházunk nagyérdemű ügyésze, mint budai felügyelő, e lapok m. évi 35. számában, az egészségtelen viszony kettős okát a lelkész *lelki és vagyoni szegénységében* jelölve meg. Noha a tényleg fennálló és feltétlen orvoslást kívánó bajnak *kizárólagos* okául a lelki és vagyoni szegénység nem tekinthető: mindazáltal kénytelenek vagyunk mi lelkészek elismerni, hogy két nevezetes és legfőbb okát jelöli a lelki és vagyoni szegénységben az egyetemes ügyész úr a lelkészi tekintély hanyatlásának és az egyházkormányzói vezető szerepből a felügyelővel szemben fokenkénti észrevehető kiszorításának. Én az egyetemes ügyész úrnak ez együtt járó, kettős bajról írt minden betűjét aláírom és örülök annak, hogy ily bátor igazmondó, ha talán kissé fájó szó is hangzott el egyházi külső és belső életünk bajai iránt a legnagyobb érdeklődést tanúsító egyetemes ügyészünk ajkairól. A baj elég nyilvánvaló, gondoskodjunk orvoslásról. A szellemi szegénység megszüntetéséről ez alkalommal bővebben szólni nem akarok; egy nem régen írt cikkemben az orvoslás egy a látszat szerint jelentéktelen, de mégis hathatós módját igyekeztem feltárni.

A lelkészi egyesületek igen sokat tehetnek — céltudatos vezetés alatt — a baj enyhítésére. A vagyoni szegénység, mely az előbbivel igen sokszor karöltve jár, sokkal több gondot ad, mert megszüntetésére alig vannak anyagi eszközeink, az államtól az ily irányú támogatást a kormány-nyilatkozatok szerint belátható időn belül még nem

várhatjuk. Az egyetemes ügyész úr ajánl egy módot, mely látszólag könnyen adná kezeinkbe a kibontakozás fonalát. Azt mondja: „az egyes paróchiák jövedelmét sok helyen azáltal lehetne fokozni és ezzel a lelkészt nagyobb javadalmazáshoz juttatni, hogy több egymáshoz közel fekvő kisebb egyház egy közös egyházba összeolvadna“. Ámbár a zsinati alkotmány 30. §-a alapján lehet az ilyen tervezésbe bocsátkozni, de nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy az Alkotmány abban az időben készült még, a mikor az 1600 koronás, ú. n. „létnimum“ nem volt meg, a mikor néhol 600—800 koronán tengődött egy-egy szegény, intelligenciájáért és diplomájáért oly sokat küzdött és nélkülözött evangélikus lelkész. Ha akkor életáldozattal szolgálta egyházát, ma, a mikor mégis csak valamivel jobb a dotációnk, szegénységét büszkén tűri az evangélikus pap s alig tekint irigykedve a mellette elzúduló emberáradatban azokra, a kik kétségtelenül a materializmus szelétől megragadva, örökös panaszaiikkal a kormány magasabb kegyeit, az állam javakat osztó bőkezűségének áldásait hasonlítlanul jobban kiérdemelték. Mi még várjuk megszokva szegénységünket, a jobb idők virradását és javadalmaink megjavítása érdekében nem lépnénk arra a kétségtelenül, az egyetemes ügyész úr által a jobb ügy érdekében ajánlott útra, mely egyházunkat, melynek annyi a külső és belső ellensége, mint más egyháznak nem e hazában, inkább a romlás, mint a fejlődés útjára vinné. Mert ha lehetséges volna is egy néhány esetben az egymáshoz egészen közel fekvő kis egyházakat, talán-talán a lelkészet szempontjából is aggodalom nélkül a paroch. jövedelem fokozása érdekében összevonni, egyházunknak nagyon is diasporális jellege az elvet a gyakorlatban végrehajthatatlanná tenné. De ezt sem véve figyelembe, az egyházak összevonása csak megnövelné azt a külső veszedelmet, mely egyházunk fundamentumait e hazában lassanként aláásogatja oly vidékeken mind nagyobb

növekvő sikerrel, a hol nagy területen szervezkedett egy-egy gyülekezet, avagy gyülekezeteink idegen s mondhatjuk ellenséges célzatú egyházak lélekszámra s talán egyébben, vagyonban, felekezeti öntudatban és elfogultságban erősebb lakossága közé vannak beékelve, emlékeiül a multnak, mint egy szigeteikép az egykori evangyéliomi hatalomnak. De még ott, a hol a jellemzett veszedelem csak kis mértékben, vagy egyáltalában nincsen meg, a hol az egyházak közelsége és kisebb lélekszáma hamarabb megengedné, sem volna ajánlatos a parochiális javadalom fokozása, a lelkész anyagi függetlenítése érdekében az egyháziakat egy-egy nagyobb egyházzá egyesíteni. Mentül több az ör, mentül több a gyülekezeti élet vezetésére képes intelligens, az egyház közérdekét szolgáló erő, mentül több tehát a lekipásztor, annál több elhárítható azon veszedelmek közül, a melyek mindenütt settenkednek körülünk; mennél többször látja az a vezetésre utalt egyházközség népe, lelki gondviselőjét, még ha ez talán nem is állana feltétlenül hivatása magaslatán, hiszen gyarló és esendő emberek vagyunk, annál tudatosabban ragaszkodik az az evangélikus nép saját egyházához, ennek intézményeihez, lelki vezéréihez. Lám a kálvinista atyafiak ezen igen fontos momentumát a vallási egyházi életnek igen meggondoltan és tervszerűen használják ki a maguk felekezeti erejének gyarapítására. Közvetlen tapasztalásból szólhatok. A hol évtizedek óta betöltetlen volt a papi állás, anyagi erő fogyatékossága, gyenge lélekszám miatt, most, hogy a congrua lehetővé tette, betöltik mindenféle az üres papi állásokat. Dehogy kell nekik 3000—4000 lélek, elég két-háromszáz, ha annyi nincs, még nyolevan-kilencvennel is megelégesznek, mert fődolog a lelkeknek és a felekezeti öntudatnak a megmentése. De meg közegyházi életük is csak nyer az intelligens vezető egyének szaporodásával. S nézzünk csak körül Sároson, Szepességen; mindenüvé ellát szemök, mindenüvé elnyúlik kezök, a hol menteni való kálvinista lelket tudnak. S mi, noha még messze vagyunk, avagy egyáltalán el nem érünk a kisebb, gyengébb egyházak egyesítéséhez most is teljesen tehetetlenül és érzéketlenül a veszedelem iránt, nézzük és érezzük erőink elsorvadását. Sőt a veszedelem megnövelésére készek vagyunk tényleg a lelkészi állomások apasztásába is, holott épen az ellenkezőre volna szükségünk.

Ismeretes a tiszai kerületben folyó, hol elcsendesedő, hol kiújuló harc a városi, egykor nyelvi különbségek alapján keletkezett s mind a mai napig különálló egyházak egyesítése körül. Hogy egy politikai község területén a zsinati alkotmány csak egy egyházat ismer, az annak §§-aiból világosan kiolvasható, teljesen jogosult tehát a nevezett egyházkerület ez alapon meg-

indult azon törekvése, hogy az egy politikai község területén létező s nyelvi különbségek alapján keletkezett, különálló egyházakat egyesítse; de ha ez együtt jár „azzal a tendenciával, hogy az egyesítés következtében egyik lelkészi állomás megszüntetessék s esetleg majd egy lelkészi működése kezdetén álló, kevésbé tapasztalt segédlelkész, ki előtt első sorban saját jövődjének biztosítása lebeg, végezze el mindazt a feladatot, vagy annak egy igen nevezetes részét, a mi annak előtte egy önálló lelkészé volt: alig nyerheti meg egyháza jövődjéért aggódó ember helyeslő hozzájárulását, vagy legalább is kétségesnek látja a jellemzett törekvéseknek egyházunk fejlődése érdekében célzott és kívánt sikerét. Mihelyt a lelkészi állomás fentartásának a feltételei meg vannak, fenn kell azokat tartani, mert a közegyházra semmi esetre nem háramlik ebből kár.

Meg kell még végeznetül azt is jegyezmem, hogy szerintem is, a mint általában mindnyájunk óhaja szerint az 1848. XX. t.-c. végrehajtásának okvetlenül együtt is kell járnia a mai lelkészi jövedelem fokozásával is; de abban nem értek egyet az egyetemes ügyész úrral, hogy a városi és falusi lelkészi jövedelmek közt különbség tétesék. Először is igen sok esetben nem volna megállapítható, hol kezdődik a város. Másodszor pedig ez véghetetlen sok elégedetlenségnek lehetne oka a papok körében. Harmadszor pedig igazságtalan is lenne, mert igen rosszul ismeri valaki a falusi viszonyokat, ha azt hiszi, hogy falun ma félannyiból meg lehet élni, mint városon. Nem is szólva még itt bővebben arról, hogy a javadalombeli különbség a legegésztelenebb versengő törekvést szülné a „falusi“ papok körében a városok irigyelt papi állomásai felé, azt sem jellemezve közelebről, hogy a mai rangkórsággal telített időben az a különbségtétel igen sok „városi“ papot kicsinyítő lenezésre indítaná a „falusiak“ irányában, a mit néha most is tapasztalunk már, csupán a falusi és városi élet könnyebbségére, ill. nehézségére lévén fő figyelemmel: ki kell mondanunk, hogy nem különbségek statuálására, hanem egységesítésre kell a lelkészi fizetések tekintetében törekednünk. Hogy mennyire helytelen lenne a különbségtétel, belátja mindenki, a ki tudja, mit jelent: egy falusi papnak egy olyan községben élni, a hol nincs egy üzlet, egy mesterember, orvos, patika; gyermekeit városon kell taníttatnia drágán, a mi a legtöbb városinak szinte semmibe sem kerül. De nem akarok e kérdésnél időzni, hiszen nem aktuális érdekű s remélhető, hogy nem is válik azzá, ha valamikor szó lesz is arról, hogy a papi javadalmakat az állampénztár emelje. De a felvetett eszméhez hozzá kellett szólni; mert már másutt is, előbb is felszínre került az.

Szellemi és vagyoni szegénységről volt tehát szó, a mely a lelkeszi tekintély hanyatlásának kettős főoka. A kettő valósággal — igen sok esetben — együtt szokott járni, de szerencsére nem minden esetben. A vagyoni függetlenítés tehát igen sok esetben jótékonyan, serkentőleg hatna a szellemi függetlenség megszerzésére; a jól situált papi állomás a tudományos művelődés és műveltség örállomásává válhatnék. De mivel a vagyoni függetlenség még csak idea, álomkép, melynek realizálása eszközök hiányában nincs módunkban, törekedjünk szegénységünk tudatában, sőt annak dacára is, annak a szellemi függetlenségnek a kivívására, mely egy lelkeszi tekintélyének legerősebb támasza. A csekélyből is kell telnie annyinak, a mennyivel a tanulni, művelődni, tökéletesedni vágyó papi ember a kor haladásának, a tudományos műveltségnek mindenkori színvonalán tarthatja magát. Hivatásérzet és a lelkesültség, a tudományok, a művelődés örök értékű kincseiért leoldozgatják lassanként a szegénység kezeinkbe rakta bilincseit. S ha egynek nehéz megküzdeni a feladattal, szövetkezzünk, egyesüljünk, tanítsuk egymást s tanuljunk együtt. Hiszem azt, hogy a szellemi függetlenség nem marad soká álomkép.

*Szentgyörgyvölgyi.*

## Rokonlelkek, rokongondolatok,

### vagy a gyámintézeti kis templom.

Az „Ev. Glocken“ 1906. évi 23. számában egy különös közleményt olvastam, miszerint a Gusztáv Adolf Egyetemen templomalakú pénzgyűjtő-perselyeket készített és azokat terjeszti a hívek között. Különös volt nekem ez a közlemény azért, mert nem mindennapi példát szolgáltat arra, mi módon találkoznak rokonlelkek gondolatai messze távolban is egymástól, miként hajdanában a németországi és svájci vallástisztítás megindulásánál a vallástisztítók gondolatai találkoztak vala, — hogy a kicsit nagygyal szemléltessem.

A mit a világra szóló nagy Gusztáv Adolf Egyesület elhatározott, ugyanazt határozta el a Tisza kerületben a kis tiszavidéki ág. hitv. ev. egyházmegyének nem hogy a világra, de még egy országra sem szóló gyámintézete a nélkül, hogy csak sejtelve is lett volna a Gusztáv Adolf Egyesület határozatáról, sőt úgy látszik, mintha ez a gondolat a tiszavidéki ág. hitv. ev. egyházmegye gyámintézetében előbb támadt volna, mert itt már az 1905. évi közgyűlésen határoztak e felől; még pedig az egyházmegye egyik jelentéktelen egyházának gyakorlata alapján, melynek iskolájában már legalább is 1897 óta eredményesen működik a kis templomalakú persely.

Most azt kérdezheti tőlem valaki, hogy mitől jó hát az a kis templomalakú pénzgyűjtő persely a gyám-

intézetnek? Nagyon soktól! Már alakja figyelmet ébreszt. Ni, mért van ennek a perselynek éppen templom formája? Mert ebbe szegény egyházaknak gyűjt a gyámintézet, hogy a hol az evangélikus híveknek nincsen templomuk vagy iskolájuk és olyat építeni vagy fentartani maguktól nem tudnak, ilyen módon mi szintén segítsük őket abban, hogy így annál bizonyosabban megmaradhassanak az evangéliumi tiszta keresztyén hitben. Nagyon sokszor kell ezt elmondani a híveknek, még is mindig elfelejtik; a végeredmény aztán csak az, hogy közülök a legtöbben azt se tudják, mi fán terem a gyámintézet. A pap, a tanító nem lehet minden percen kéznél az emlékeztető magyarázatra. Ha nincs ott minden percen a pap, a tanító, a ki magyarázzon; legyen ott a gyámintézeti kis templom, a mely minden percen oly ékesen megmagyaráz mindenedet.

Első sorban és főképen az iskolában van szükség erre az állandó, erre a szemléltető, erre a szüntelenül emlékeztető magyarázatra. Oh, még így is a kis templom mellett mily nehezen emelkednek a zsenge lelkek az áldozatkésztségnek alantósabb fokáról az áldozatkésztségnek magasabb fokára! Sokan a kis templom dacára még sokáig azt hiszik, hogy abba közemberi módon szintén a szegényeknek és árváknak gyűjtenek, a mi az áldozatkésztségnek egész határozottan alantós foka ahhoz képest, a mikor a tiszta evangélium terjesztésére áldozunk; nekünk pedig az a kötelességünk, hogy híveinket már gyermekkorukban erre a krisztusi, ép azért erre a legmagasabb áldozatkészségre neveljük, képesítsük, emeljük. „Monda néki az ifjú: Mi fogatkozás vagyon még bennem? Monda néki Jézus: Ha tökéletes akarsz lenni, eredj el; add el minden marhádat és osztogasd a szegényeknek és kincsed léssen a mennyországban; és jere és kövess engemet!

Hanem aztán, a mikor egyszer már szívbe, lélekbe, főbe, agyba, csontba, velőbe fűrődött a gyámintézet nemes ügyének felfogása, benn is marad az élethosszigan kitörölhetlenül. Hogy hozzák karácsony és új év után a karácsonyi és új évi ajándékot, farsangi szünet után a farsangi fánkot, húsvét után a piros tojást, pünkösd után a pünkösd di rózsát, vásári alkalmak után a vásárfiát a kis templomnak! Minden időszak ajándéknak adunk egy-egy becéző nevet, mikor őket az alkalom közeledtével az áldozatkészségre serkentjük. Nem szabad ám a szülőktől kérni, ne hogy ez is az ő terhök legyen. Hozzon a gyermek a magáéból. A mit kap bácsitól, nénitől, vásári alkalmakkal, köszöntőért, ünnepi versért, ne költse el utolsó fillérig cukorra, nyalánkságra, játéokra; egy részét az ajándéknak tegye félre, hozza el. A ki többet kap, többet hozzon; a ki kevesebbet kap, kevesebbet hozzon; de mindenki emlékezzék meg a kis templomról. Hogy szeretgetik, hogy dédelgetik kis templomukat! Ha nyíl a tavasz, nemcsak fillért hoznak beléje, azonfelül még virággal is körülrakják gyöngéden, szeretetteljesen; és bizony hogy nem esnek bálványozásba. Nem faragott istenképet, sem Máriácskát, még csak nem is Krisztusszobrot koszorúznak, nem a rózsafüzér golyócskáit morzsolgatják imád-

ságuk gépies mormolása közben; hanem az üdvösség egyedüli kútforrása, a tiszta evangélium előtt hódolnak, a melyhez kell ragaszkodni minden léleknek életre-halálra, a melybe kell vetni minden léleknek a reménységét égen-földön. Mily nemes a vetelkedés az Arany könyv lezárásakor. Ki hozott többször és többet a kis templomba?

Valamíg a lélek földi testben él, a nemes eszméket képviselő külső jelvények a legridegebb elmékre se maradnak hatástalanul. Református egyházközségi gondnok, felügyelő vallotta előttem, hogy nem vett volna az elhagyatott gyermekek javára kibocsátott sorsjegyekből, de meglátott rajta kiabrázolván egy kitett csecsemőt és nem bírt elzárkózni a jótékonyágtól. Evangélikus egyházunk nem félt minket mindjárt bálványozástól, ha né tán alkalmazásba veszünk akár egyházi téren is valamelyes külső jelvényt, a mely egy szent eszmét képvisel és érzékel; csak azt követeli feltétlenül, hogy a szent eszmét külsőleg képviselő jelvény szigorúan evangéliumszerű legyen. A katolikus egyházat a családi hajlékban lebilincselőn képviseli az ajtó mellett a szentelt víztartó, a kincsesen egy-egy feszület, Mária, vagy szent szobor, az ágy felett a rózsafüzér-olvasó, egyházunkat is képviseli családi hajlékainkban egy-egy Szentírás, Imádságos könyv, Énekes, bibliai, vagy egyháztörténeti tárgyú kép; mért ne képviselje még a családi hajlék valamely megtisztelő helyén a gyámintézeti kis templom, hiszen még a zsidóknál is ott van a palesztinai célokra gyűjtőpersely, pedig azok csak távol állnak a bálványozástól. Micsoda jó levezető csatorna ez a gyámintézeti kis templom a Szent Antal szobrocskáknak a protestáns keresztyének közt is mindegyre jobban terjedő használata ellen! Láttam én már kálvinista cselédleányt is Szent Antal szobrocskát vinni magának a vásárról.

„Be jó is a pápistáknak!“ „Ugyan már mért, édes komámasszony?“ „Van nekik Szent Antalkájuk!“ „Talán bizony már kigyelmed is azt hiszi, hogy az a jóságos Isten Atya fent az egekben pénzért hallgatja meg az imádságot?“ „Távol legyen, hogy én ilyen tévelygést higgyek; mégis ha bármely örömöm vagy bánatom van, szívesen áldoznék valami csekélységet szent célra; de csak nem háborithatom minden kis fillérrel a papunkat!“ „Mért nem vesz hát tőle magának egy kis templomot, hiszen ott volt a gyámintézeti isteni tiszteleten, a mikor kihirdették, abba aztán tehet akár minden percen egy kis fillért; mikor pedig jön a gyámintézeti gyűjtés, nem kell szorongva elővenni a ládafiából azt a kis pénzt; hanem a kis templomból odaadja, a mit egész éven át belerakott; bizonyosan több lesz annál, a mit a ládafiából akarva, nem akarva, nagy szorongások közt elővenne, vagy tán elő se venne.“ „Nem kapnak abból a szegények kenyeret.“ „Drágábbat annál! Nemcsak kenyérral él az ember, hanem Istennek minden igéjével, mely az ő szájából származik. Többet ér a testi kenyérnél a lelki kenyér. Kívánatosabb a nyomorúság enyhülésénél az üdvösség. Szegények mindig vannak velünk, azoknak bármikor adhatunk egy-egy darab kenyeret. A mit a

gyámintézetnek adunk, azzal a kis pénzzel az Isten igéjét, az üdvösségre vezérlő Krisztus tiszta szent evangéliumát terjesztjük; ha pedig a tiszta szent evangélium egészen elterjed a földön, minden nyomorúság talál enyhületet a szeretet, a hit, a reménység által.“ „Már látom, hogy egész pap lett a komámasszonyból; de igaza is van, követem!“

(Folyt. követc.)

## Észrevételek a nagyhonti tanítóegyesület határozataira.

A nagyhonti egyházmegye néhány — számszerint úgy tudom 10–15 — tanítója folyó évi január hó 10-én rendkívüli közgyűlést tartott, — a melyen sem az elnök, sem az alelnök, sem az alesperes, mint az esperesség képviselője jelen nem volt s az összegyűlték ad hoc elnökül választva — a tanítói fizetésrendezés ügyében. Eme gyűlésben a jelenlévők sérelmeiket és kívánalmaikat 11 pontban foglalták össze. Minket mint egyházat s különösen annak tanítóit a 8-ik pont érdekel, a melyet szó szerint közlök: „A tanítók kötelessége az állami tanterv feldolgozása legyen. Minden egyéb foglalkozás — mint a kántorság, a hitoktatás stb. — csupán mellékfoglalkozás. Az azért járó díjazás tehát se a tanítói fizetésbe, se a nyugdíjjogosultságba be ne számíttassék“. Végül még azt határozták: „A közgyűlés elhatározta, hogy ezen határozati javaslatba foglalt pontozatok figyelembe vételével kérvényt szerkeszsen az egyesület tisztkara és azt az ország képviselőházához terjeszse fel. Egyúttal megbízott az elnökség, hogy levéllel keresse meg vármegyénk országgyűlési képviselőit, hogy föntvázolt kívánságaikat az országgyűlésen befolyásukkal és szavazatukkal támogassák.“

Számos helyen gyüleseztek a tanítók, s tanácskozva, hogy szerény anyagi helyzetükön miképen segíthetnének, hogy megtalálva a helyes utat és módot, miképen juthatnának azon rangfokozatba és fizetési osztályba, a melyben az állami tanítók vannak és lesznek. Figyelemmel kísértem a tanítói gyűléseket, de még sehol sem olvastam azt, hogy oly elkeseredett ellenségekként mutatkoztak volna be a tanítók az egyházzal szemben, mint a nagyhonti egyházmegyében, hogy a *vallástanárást és a kántori teendőik végzését csak mellékes foglalkozásnak tekintik s tekinteni akarják.*

Csudálkozás s fájdalom töltötte el lelkemet, s bizonyos tekintetben harag is, hogy akadnak evangélikus tanítók, a kik ily hamis elveket valló vezéreket követni tudnak s azok eszméit magukévá teszik. Evangélikus egyházunk mindig büszke volt tanítóira, a kik igazi és hivatott kertészek voltak — s ma is legnagyobb része az — s az egyház veteményes kertjében ápolták s ápolták a vallásosságot, hithűséget és egyházszeretetet. S íme a mai modern eszmék nem akarom erős szóval jellemezni a szociálista eszmék — már a tanítóskörében is találunk hívókra.

Csudálkozom, hogy tanítóink a vallástanítást mellékfoglalkozásnak akarják tekinteni. Úgy látszik, teljesen elfelejtik a szentírás ama tanítását: „Minden bölcsesség kezdete, az Úrnak félelme“. Úgy látszik, felejtik Berzsenyi Dániel örökigazsága szavait:

Minden ország támasza s talpköve  
A tiszta erkölcs, mely ha elvész  
Róma ledől  
S rabigába görbed.

Hiszen a vallásosságot, a hitbuzgóságot, az erkölcsi nevelést, még a nem hitfelekezeti tanítónak is ápolni s nevelni kell, mennyivel inkább a felekezeti tanítónak. S a jó és hivatásos tanító, minden tantárgy tanításával beletudja szőni a vallás tanítását, úgy, hogy ez által a kisded gyermek szívet nemessé, jóvá, erkölcsössé s vallásossá nevelje.

Csudálkozom, hogy evangélikus tanítóink ily határozatot hozni s elfogadni s még más kartársaikkal is elfogadtatni akarnak. Úgy látszik feledik tanítóink a hálát, a jótéteményt, melyet evangélikus tanítványok élveztek. A szegény, anyagi dolgokkal küzdő egyházak, minden áldozatot meghoznak, hogy intézeteiket, úgy az alsókat, valamint a felsőket is fentartsák. Minden egyház erejéhez mérten segíje az intézeteit. S ime mi a jutalom? Az, hogy azok a tanítók, a kik az evangélikus alma mater-ek emlőin nevelkedtek fel, azok immár az egyházat semminek, vagy csak mellékes — jobban mondva — kenyeret nyújtó testületnek tekintik. Mintha ezzel azt mondanák: Felneveltél te édes anya! kenyeret is adtál! most már semmi közünk egymáshoz!

Megfoghatatlan dolognak tartom, hogy evangélikus egyházi tanítók ily határozatot hoztak s elfogadtak. Sőt tovább megyek, hogy megfélekeztek tanítói esküjükről is! Hiszen nagyon jól tudták, mikor elfoglalták állásaikat s átvették az egyháztól a híványt, hogy ők nemcsak tanítónak, hanem hitoktatónak és kántornak is meg lettek választva. Ismerték kötelességeiket, melyek reájuk várnak s melyeket teljesíteniök kell! Miért fogadták el állásaikat? Szükségünk volt reá, élnünk kell, azt fogják mondani. Önmagunkat s családtagjainkat nem tehetjük ki nyomornak s küzdelemnek. Ha szükséges s jó az evangélikus tanítói állás, mely egybe van kötve a kántori teendőkkel és hitoktatással, úgy tessék annak megfelelni minden zúgolódás nélkül, nem pedig a mi fő, attól megszabadulni s azt kicsinyelni. Hiszen a vallástanítás és a kántori teendők végzése egyházunkban a reformáció óta a tanító hivatása. 390 éve végzik tanítóink eme kötelességeiket, szépen, rendesen, közmegelegedésre, minden zúgolódás nélkül. S a mire szép hazánk 39 egyházmegyéjében, de tovább megyek, az egész ország tanítótestületei nem gondoltak, azt most kisütötte a nagyhonti egyházmegye — a gyűlésen jelen volt tanítókból álló — tanítóegyesület, hogy a *vallástanítás*, és a *kántori teendő mellékfoglalkozás*. Szegény iskola, szánalomra méltó tanulók! Drága s örökké tartó kincstől, a hittől, az imádkozástól, az énekléstől!

meg lesznek fosztva! Szegény hiveink, egyházunk templomaiban talán csak vasárnap — de hétköznap nem — énekelhettek orgonakiséret mellett, mely felvidámitja lelki állapototokat s felemelőleg hat reátok, mivel tanítók nem ér rá, hogy egy fél órát szenteljen az Úr házának látogatására, mert ez mellékes foglalkozás!

Igazán, ezt látva, feljajdul minden evangélikus szíve s lelke, mily jövő vár iskoláinkra, ha ez a fel fogás terjedni talál!

Isten óvja s védje egyházunkat ily szellemtől.

*Hajdu Lajos, báli ev. lelkész.*

## „Kérdő pontok“.

Ily cím alatt szokta közzétenni *Gyurácz Ferenc* püspök, mint a dunántúli ev. egyházkerületi lelkészegyletnek elnöke azokat a témákat, a melyekkel folyton ébrentartja és élesíti az egyházkerület kebelében fennálló egyházmegyei lelkészegyleteknek tudományos és gyakorlati irányú munkásságát.

Az idei „kérdő pontok“ is megjelentek. Alább mi is közreadjuk őket. Szolgálatot vélünk u. i. vele teljesíteni lapunk olvasóközönségének, ha közelebről is felhívjuk az érdeklődők — de különösképen az illetékes tényezőknek — figyelmét arra a folytonos, céltudatos, egységes és épen ezért rendszeres tevékenységre, melyet a dunántúli egyházkerület lelkészakara az egyes egyházmegyei lelkészegyletekben kifejt.

Sokszor és sokféle alakban hangzik fel a panasz, mely a protestáns öntudat elhalványulását, az egyháziasság hanyatlását, evangéliumi egyházunknak a római katholicizmussal szemben észlelhető háttérbe szorulását, számokban is kifejezhető veszteségét, lelkészi karunk tekintélyének, a prot. papi dekorum tiszteletének hiányát sirja, kesergi el. És valljuk be — nem ok nélkül. Mintha mintha elzsibbadt volna annak a hatalmas géniusznak a szárnya, melylyel evangéliomi prot. egyházunk a multban oly magasra emelkedett. Szárnyszegetten ott vergődünk az anyagi gondok között a köznapiság eme porában. Tehetetlenül, vagy legalább is tétlenül nézzük, mint nyomul előre diadalmasan az ellenség. Érezzük, látjuk, tudjuk, hogy közegyházunk sorvad, hanyatlik.

És keressük a hathatós medicinát. Az egyik ebben, a másik amabban véli ezt feltalálni. Annyi a jó tanács és felser, hogy az ember már azt sem tudja, melyiket kövesse, melyiknek higgyen. E sok felser annyira befászlizta, bekötöztette az ő medicinájával — a sokféle szabályrendelettel, rendszabálylyal, utasítással — megannyi gyógytapaszszal — a szegény beteget, hogy ez már alig tud megmozdulni, úgy gúzsba van kötve.

Mert bizony csak nyűg, gúzs a közegyház testén az a sokféle szabályrendelet. Pedig azt a sok buzgó orvos-felser mind mint hathatós orvosszert erőltette ránk. Az egyház pedig továbbra is csak szenved, sorvad. És szedi be a sokféle orvosságot, jó tanácsot.

Pedig ez nem okos dolog. Félre azzal a sokféle medicinával — méreg az. Rontja a vért. Elkábitja a főt-Kiöli lassan az életet: az igazi, bensőségteljes keresztyén életet. A mint hogy minden bajnak tényleg az az eredője, gyökere, forrása. Ám tessék rám cáfolni.

Nem sokkal helyesebb, okosabb, üdvösebb eljárás-e az, a mely a beteget erősíteni igyekszik? Tiszta levegőhöz juttatja, üdítő forráshoz vezet s szabad mozgásában nem gátolja!

Hogy ezt miképen kell megtenni? Íme, itt van előttünk a dunántúli példa. Ezek nem a különféle szabályrendeleteken török a fejüket. Hanem dolgoznak. Munkálkodnak, képezik magukat. Tiszta levegőt szíznak, üdítő forrásvizet isznak. Meditálnak. Gondoskodnak róla, hogy a „lélek kárt ne valljon“. A lelkiekben erősödnek. Tessék csak elolvasni Gyurácz püspöknek ezidei „kérdő pontjait“. Vagy a tavalyiakat. És tessék végignézni azon a mezőn, a mely az egyes egyházmegyei papi egyletek tevékenységét tárja elének.

És a dunántúli egyházak — anyagi szegénységük dacára — a legrendezettebbek. Ott nincsenek szakadár szekták. De van egyházi élet. Erős hit, mely alkot; pezsdülő vér, mely reorganizál. Van fegyelem és rend.

Bizony-bizony nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy a dunántúliak jó úton járnak és böles vezért követnek.

Ez idén a következő kérdőpontokat ajánlotta Gyurácz püspök az egyes egyházmegyei lelkészegyleteknek:

1. Az ó- és újszövetség viszonya egymáshoz. A bennük megnyilatkozó szellem.

2. A küzdő és diadalmaskodó egyház.

a) Mi a cél, a melyért küzd?

b) Mely fegyverekkel vívhatja a harcot a Jézus életén, evangéliomán épült egyház?

c) Mit reménylhet győzelmétől az emberiség?

3. A lelkész mellékfoglalkozásai. Melyek megenyhedhetők? Melyek hathatnak bénítólag apostoli feladatának betöltésére?

4. Elaggott lelkészek, tanítók menháza. Óhajtható-e egy ily intézménynek létrehozása egyházunkban? Ha igen, hogyan volna összegyűjthető az e célhoz szükséges anyagi erő?

5. Egyházkerületi árvaház ügy vonatkozással a m. é. egyházkerület közgyűlés-jegyzőkönyvének 178. d) pontjára. Indítvány, javaslat a célnak a gyülekezeti, egyházmegyei, egyházkerületi és egyetemes gyámintézetek, nőegyletek és az egyházkerület segélyével megvalósításához.

6. A magas kormány a folyó évre a prot. egyházaknak egy millió korona államsegélyt ígért az egyházi adóteher könnyítésére, a lelkészi nyugdíjintézetek gyámolítására és az egyházi közigazgatás költségei fedezésére. Ev. egyházunk ezen egy millió korona államsegélynek egyharmadát kapja.

a) Ezen egyharmadból a dunántúli egyházkerületre eső összeg mily arányban osztassék fel a három cél között?

b) Az egyházi adóteher könnyítésénél az állami adónak hányadik százaléka vétessék azon határvonalnak, a melyen felül eső — állami adó százalékában kimutatott — egyházi adó a nyerendő államsegélyből várhatna pótlásra?

c) Számítható-e a népiskolai tandíj is egyházi adónak?

Láthatja a kedves olvasó, hogy e kérdőpontokban mily szép, érdekes és mennyire aktuális és fontos kérdések, eszmék kerülnek ez idén a dunántúli lelkészek tanulószobáinak asztalára. Ezekből ki-ki hajlama és készsége szerint szabadon választ. De hozhat bármely más, szabadon választott témáról is munkát. Az egyletek szívesen veszik. Mert e kérdések mind szőnyegre kerülnek ez évben a lelkészegyletek tavaszi vagy őszi értekezletein.

Ajánljuk e kérdő-pontokat a többi testvéregyházkerület lelkészeinek b. figyelmébe is. Megérdemlik a figyelmet. Lehet, hogy alkalmilag mi is foglalkozunk velük.

Mylos.

## TÁRCA.

### A protestáns iskola és irodalom a XVIII. században.

(Folytatás.)

Iskoláink másik veszedelme a lefokozás volt, a mivel a prot. egyházak szellemi elszegényedését akarták elérni. Érezték, hogy csakis az iskolák eltiprása útján lehet a sok vereség után is szívós és kitartó nyájját intelligenciájától, természetes vezéreitől megfosztani. Ha lehetlenné teszik újabb papi s tanítói nemzedék nevelését, a gyülekezetek jórésze lelki gondviselés nélkül marad s könnyebben hajol a tértítő barátok szavára. A hivatalokból szintén csak így lehet kirekeszteni évtizedek következetes munkájával az „akatholikus“ elemet. A támadás a rendeletnek azon pontjára támaszkodott, hogy a felsőbb tanfolyamok (filozófia, teológia) csak királyi engedély mellett állhatnak fenn, a királyi engedély pedig a fentartás biztos, alapítványszerű fedezetétől függ. 32 év alatt (1740—1772) összesen nyolc iskolát szállított le a kormány a grammatikáig (öt év. és három ref.), négyet pedig végkép megszüntetett (egy év. és három ref.). A legelső támadás a selmeci iskolát érte még III. Károly alatt 1733-ban.<sup>1</sup> Az evang. polgárság kezdetben nem hajlott a parancsra. Tiltakozás nélkül nagy titkon fentartották a felsőbb osztályokat. 1747-ben azonban a selmeci jezsuiták meglepték az iskola rektorát a logika tanítása közben. Nyomban följelentették az esetet s kemény hangú rendelet érkezett a városhoz, hogy haladéktalanul engedelmessédjék. Ép így járt Körmöcbánya, a hol még a korlátozó parancs után hat esztendővel is tanítottak poézist és rhetorikát (1754.) A

<sup>1</sup> Breznyik János. A selmeci bányai liceum tört. II. k. 200. l.

besztercebányai evangélikusok is jó ideig késlekedtek a parancs végrehajtásával, mert biztak a királyhoz beadott folyamodványuk sikerében. A helybeli parochus, a ki egyúttal jezsuita házfőnök volt, alattomban rájuk lesett s kiderült a halasztgatás. Elestett Kassa (1753) és Nagybánya (1755.). Ez utóbbi jogot formálhatott volna a bányavárosokat megillető kedvezményre, de reá az 1681-iki törvény 12. §-át alkalmazták, mely szerint Szatmár megye községei az esetben élvezhetnek szabad vallásgyakorlatot, ha kimutatják, hogy iskolájuknak, templomuknak a törvény keletkezésekor (1681) birtokában voltak. Ezt nem tudták bizonyítani, sőt az 1675-iki szerződés, a melyet gr. Csáky kir. biztossal kötöttek s a melyben megelégedtek azzal, ha a külső városban lesz egy prédikátoruk és kántortanítójuk, egyenesen ellenük szólt. Nagybányával egyidőben kellett meghajolnia az osztrák iskolának. Szatmár, Győr és Pápa azon a címen szenvedett, mert „véghely” jellegű a viszonyok változtával megszűnt s nincs többé joguk a vallás szabad gyakorlatához. Győr 1749-ben egészen elvesztette iskoláit, Szatmárt különös kedvezésből meghagyták a grammatikát. 1752-ben diadalmasan jelenti Veszprém vármegye, hogy Isten segédelmével sikerült Pápáról a helvétika konfessziót összes tartozékaival, a kollégiummal száműzni és kiirtani. A kollégium a szomszédos Adász-Tevel faluban huzódott meg s innen folyomodtak felsőbb tanfolyamok engedélyezéseért. A győri püspök ridegen tiltakozik minden engedékenységgel ellen. „Ugyan hagyjanak fel már az akatholikusok a lelkiismeretünkön való erőszakot, ha a maguk lelkiismereti szabadságát oly hévvel védik. Ne kérjenek olyat, a mi lelkiismeretünkbe ütközik.”<sup>1</sup> Világos ebből, hogy a papság egész szívtelenséggel ragaszkodik a rendeletben számára biztosított kedvezményekhez, mindenütt a legszigorúbb eljárást sürgeti s minden bántalmat súlyos fenyegetéssel torol meg. Rimaszombat lakossága kevés kivétellel prot. volt; felsőbb pártfogás mellett jezsuita jelent meg köztük térítő szándékkal. A felingerült lakosok megtámadtak egy processiót, zendülés támadt, a melyért „példás” büntetést kellett kiszabni. Mária Terézia „az Isten, a Felség és az igaz hit ellen eikövetett sértés méltó megtorlása, valamint hasonló vakmerőség meggátlása végett” teljesen eltörli a protestánsok szabad vallásgyakorlatát, elkobozza templomukat, iskoláikat, eltávolíttatja a lelkészeket, tanítókat, tanuló ifjúságot. Királyi biztos hajtja végre engesztelhetetlen pontossággal az ítéletet s az elhagyott templom, iskola valamennyi ingatlannal együtt uralkodói akaratból a pár száz főnyi katolikus nyáj birtokába száll.

Rendkívül érdekes Cegléd esete. 1752-ben népzendülés támadt, a nagy zenebonában megverték a róm. kath. iskolamestert. Az esetet a földesúr jogánál fogva nyomban följelentették a budai Clarissák; azonfelül vallásháborítás címén panaszt tett a ceglédi plébános s a katolikus lakosság. Elpanaszolták, hogy a refor-

mátusok jogtalanul birják a templomot s a hozzátartozó ingatlanokat. A helytartó-tanács nyomban elrendelte a nyomozást, mire alapítja Cegléd a szabad vallásgyakorlatot. A bizottság megjelent a hely színén, de a kálvinista nép védelemre készen körülállta a templomot s egyértelműleg kijelentették, hogy a templom keletkezéséről nem tudnak, de azt biztosan állíthatják, hogy 1681-ben birtokukban volt s vallásukat 1547 óta akadálytalanul gyakorolták. A kancellária a katolikus álláspontot fogadta el, mely szerint Ceglédet a Clarissák már 1300-ban kapták, azóta szakadatlanul bírták s jogukról a török uralom alatt sem mondtak le, bár tényleg hasznát nem látták. A várost 1693-ban teljesen elpusztították a török hordák, utána hat álló esztendeig teljesen lakatlan volt; a reformátusok birtoklása tehát megszakadt s ennélfogva a földesúr joga teljes épségében helyreállt. Az 1681. évi XXVI. cikkre is helytelenül hivatkoznak, mert a törvény oltalma a török hódoltság területére nem terjed ki. A templomot a királyi akarat tényleg az apácáknak adta, a reformátusoknak pedig a külső részeken hasított ki építésre felket s iskolájukat a grammatikára korlátozta.<sup>1</sup>

(Folyt. köv.)

## A szociálizmusról és egyházunk szociális feladatairól.

(Folytatás).

A szociálizmus megismerésére beható, és pedig nem csupán egyszeri, hanem meg-megújuló tanulmányt, folytonos figyelmeztést igényel, s azért szükségesnek tartom, hogy nevezetesen theol. főiskoláink erre is tekintettel legyenek jövőbeli lelkészi nemzedékünk kiképzésénél; különösen a theologiai etikára és a gyakorlati theológiára hárul a feladat, hogy e tekintetben a megfelelő helyen irányt adjon. E kérdések tanulmányozására a magam részéről legyen szabad azokat a műveket ajánlólag felsorolnom, melyekből magam igyekeztem idevonatkozólag tájékozódást szerezni, *Páris* Frigyes említett művein kívül:

Dr. *Wolfner* Pál, a szociálizmus története és tanításai. Budapest, Athenaeum kiadása. 1906. 170. old. Rövid idő alatt második kiadást ért.

*Bernát* István, szociálista programok. Ismertetés és bírálat. Bpest. „Pátria”. 1906. 180 old. A magyar gazdaszövetség kiadása.

E két magyar munka, egymás mellett használva, első bevezetésül igen jó szolgálatot tesz.

Martin von *Nathusius*, Die Mitarbeit der Kirche an der Lösung der socialen Frage. Kezemenél volt a II. kiadás. 1897. 562 old. III. kiadás. 1904. A kérdésünkre vonatkozó theologiai munkák között kétségkívül a legfontosabb, melyet minden theol. képzettségű embernek ismernie kellene.

<sup>1</sup> Fináczy I. k. 35. l.

<sup>1</sup> Földváry L. II. kötet. 261. és következő lapokon. — Fináczy E. I. kötet. 37. lap.

*Ugyanattól: Was ist christliches Socialismus? Leitende Gesichtspunkte für evang. Pfarrer und solche die es werden wollen. II. kiad. 1906. 48. old.*

*Ugyanattól: Die kirchliche Aufgabe in Bezug auf die Arbeiterbewegung. A „Neue kirchliche Zeitschrift“ 1902. évfolyamának egyik legbecsesebb cikkelye.*

Eduard Schall, Die Socialdemokratie in ihren Wahrheiten und Irrtümern und die Stellung der protestantischen Kirche zur socialen Frage 1893. 372. oldal. Kiválóan becses és követésre méltó jellemvonása e műnek az a pártatlan igazságszeretet, melylyel szerző a szóban forgó kérdéseket tárgyalja.

Guidó Wächter, Die Sociale Bedeutung der evangelischen Kirche. Wolfeile Ausgabe. 1888. 411 oldal. A szociális kérdésre vonatkozó felfogása kissé elavult ugyan, de az egyház szociális feladataira nézve sok jó útbaigazítást tartalmaz.

Adolf Stöcker, Christlich-Social. Reden und Aufsätze. II. kiad. 1890. 496 old.

Friedrich Naumann, Das sociale Programm der evangelischen Kirche. 1891. 171 old.

E két mű a németországi protestantizmus körében két főirányban kialakult szociális mozgalmakra nézve programszerű jelentőséggel bír.

Gerhard Uhlhorn, Katholicismus und Protestantismus gegenüber der socialen Frage. 1887. 60 old. Erőteljes senkentés azok számára, a kik a katolikus egyház szociális tevékenységét, politikai agitációját tétlenül nézik, mert — a szerző szerint — az egyházak sorsa is a szociális kérdéssel fog eldőlni s az az egyház fog diadalmaskodni, mely a szociális kérdés megoldásához legtöbbet járul hozzá; de egyszersmind kitűnő hatású józanító szer azok számára, a kik a katolikus egyház e téren elért sikereit bámulják és irigylik, mert a társadalom bajainak orvoslása csak az evangéliomban rejlő erkölcsi erők érvényesülésétől várható, s az evangéliom egyházának feladata, hogy ezt az erőt minél teljesebben kifejtse.

Alexander von Oettingen, Was heisst christlich-social? Zeitbetrachtungen. 1886. 82 oldal. Miként Uhlhorn, úgy Oettingen is óv az egyház szociális tevékenységének a politikai térre való átvitelétől.

Georg Rietschel, Wie verhält sich die evang. Kirche der socialen Frage gegenüber, insbesondere wie haben sich die Geistlichen dieser Kirche als deren Diener in socialen und wirtschaftlichen Fragen zu verhalten? Rektoratsrede. 1904. 24. old. Az egyház szociális feladataira vonatkozó felfogása lényegileg megegyezik Uhlhornéval és Oettingenével.

Reinhold Seeberg, Die Kirche und die sociale Frage. Separatabdruck aus der „Neuen kirchlichen Zeitschrift“ 1897. 44 old.

*Ugyanattól: Die Kirche Deutschlands im XIX. Jahrhundert. II. kiad. 1904. 28. fejezet. Seeberg a szociális kérdést jellemesen, de nem mindenütt elég világosan tárgyalja.*

A legújabb theologiai etikák között a szociális kérdést mintaszerűen tárgyalja: Theodor Häring, Das christliche Leben auf Grund des christlichen Glaubens (1902) 343—374 lap. Lásd egyszersmind Mutensen és Köstlin etikáinak idevágó szakaszait.

Ugyanezen művekben elég útmutatást találhat, a ki a tárgyat még behatóbban kívánja tanulmányozni.

Ez az elméleti tájékozódás a szociális kérdés világi és egyházi irodalmában szükséges feltétele annak, hogy egyházunknak idevonatkozó gyakorlati feladatait helyesen megismerjük.

A mi az egyháznak ezen gyakorlati állásfoglalását és feladatait illeti, a mily kétségtelen, hogy az egyház a szociális nyomorral, a szociális kérdéssel szemben sem közönyös, sem tétben nem maradhat, époly bizonyos, hogy az egyház a gazdasági és szociális téren egymással küzdő pártok egyikével sem azonosíthatja magát, sem pedig a maga részéről egy a gazdasági kérdéseket is felölelő szociális programot s ilyenmü programmal szociál-politikai pártot nem alkothat.\* Általában tévedés az egyháztól azt várni, hogy a szociális kérdést ő oldja meg. Ezt legföljebb abban az esetben lehetne várni, ha a szociális kérdés pusztán vallási vagy etikai kérdés volna. De valósággal a szociális kérdés legalább is épügy gazdasági, mint etikai kérdés. Az egyháznak pedig nincsenek hatalmában azok az eszközök, melyekkel a szociális kérdést, mint gazdasági és gazdaság-politikai kérdést megoldhatná. Azért csak arról lehet szó, hogy az egyház a maga részéről hozzájáruljon a szociális kérdés megoldásához és pedig úgy, hogy e téren is egyszerűen, de hiven teljesíti hivatásszerűen kötelességét, hogy t. i. a társadalomnak és a társadalomban küzdő pártoknak, társadalmi osztályoknak személyválogatást és önérdeteket nem ismerő igazságszeretettel és bátorsággal tudatára hozni igyekszik azokat a mélyebb vallásos erkölcsi feltételeket, a népnek minden rétegébe bele vinni igyekszik azokat a vallásos erkölcsi elveket, erőket, melyek nélkül a szociális kérdést egészséges módon megoldani, a társadalom bajait orvosolni nem lehet, a mivel együtt jár az egyháznak az a feladata, hogy viszont saját kebelében is igyekezzék kiküszöbölni, javítani, reformálni, egyes oly visszasságokat, egészségtelen állapotokat, melyek az egyház ezen szociális irányú működésének sikerét hátráltatják.

(Folyt. köv.)

## SZEMLE.

**Budapest és Páris erkölése.** A könnyűvérű, az erkölcs nemzet- és társadalomvédő szabályai által magát épen nem feszélyező léha élet otthonának Európaszerte Párist tartják. Most, hogy egy piszkos hullámokat verő politikai ügy a felsőbb és legfelsőbb körök erkölcsiségét

\* Ebben az állásfoglalásunkban a katolikus egyháznak nem esekély sikerü politikai agitációjára való tekintet sem ingathat meg bennünket. A katolikus egyház szociálpolitikai tevékenységének végső célja nem a szociális bajok orvoslása, hanem a hierarchia hatalmának kiterjesztése a társadalmi és állami életre. L. Uhlhorn idézett művét.

is felszínre veti, nem csak érdektelen a bárónő démondok hazáját Budapestet, párhuzamba vonni Párisal. A felületes szemlélő előtt bizonyára úgy tűnik fel a helyzet, hogy okvetlenül erkölcstelenebbnek és bűnösebbnek kell lenni a Róma felé gravitáló, attól függő, royalista érzelmű szent római katolika egyháztól magát elválasztó, a szent mise és lelki szolgálat helyett ipari és kereskedelmi dolgokat üző, kongregációkat és szerzeteseket kitagadó és fosztogató istentelen Párisnak, mint a Regnum Marianum amazokat meleg szeretettel keblére ölelő, támogató szék- és fővárosának Budapestnek. Azonban a közvetlen személyes tapasztalat s még inkább a kezünk között lévő alábbi hiteles adatok arról győznek meg, hogy bizony szép fővárosunk erkölcsisége határozottan alacsonyabb fokon áll, mint a Rómától elszakadt s a templomban misét hallgató tüntető kegyes úri nőket vizipuskával lefeckendező Belzebub Párisé. Ugyanis száz szülött közül százalékban törvénytelen szülött esik Magyarországon az egész országra 9.1, a vidéken 8.2, a törvényhatósági jogi városokban Budapest nélkül 13.8, a törvényhatósági jogi városokban Budapesttel 18.8, *Budapestben magában* 27.4. Mig ellenben Franciaországban száz szülött közt volt törvénytelen 7.4, a vidéki népességben 4.2, városi népességben 10.1, *Párisban magában* 24.1. A törvénytelen születések gyakoriságát általában az erkölcsi élet árnyéka gyanánt szokták feltüntetni s ez tény is, mely szempontból, ha összehasonlítjuk Budapest és Páris erkölcsiségét, a mint azt fentebb láttuk, Budapest határozottan Páris mögött van e tekintetben s hogy Budapest erkölcsisége általában nem a legjobb lábon áll, az köztudomású. Sokat kellene e tekintetben tenni nemcsak a városi közigazgatásnak, hanem a vallás-erkölcsi életet ápoló egyházaknak is, — nem érzéki, nem ábrándozó, nem mondva csinált valóságossággal, hanem az erkölcsi élet gyökeréig ható tiszta hit ápolásával.

#### H. I.

**Szomorú statisztika.** A pápai járás főszolgabírája a járásához tartozó községekről szóló népmozgalmi kimutatásban a következő adatokat közli: *A születendő gyermekek vallására nézve megegyezés volt 6 esetben és pedig 2 r. kath. völegény s ág. hitv. ev. menyasszony között, hogy az atya vallását a r. kath.; 2 ev. ref. völegény és r. kath. menyasszony közt, hogy az anya vallását: a r. kath.; 1 ev. ref. völegény és ág. hitv. ev. menyasszony között, hogy az atya vallását: az ev. ref. és 1 ág. hitv. ev. völegény s r. kath. menyasszony között, hogy az anya vallását: a r. kath. vallást kövessék a születendő gyermekek. Mi az oka e feltűnően megdöbbentő adatoknak? Az anyakönyvvezetői intézmény — vagy a nyáj gondos pásztorok nélkül maradása? Feltétlenül érélyes intézkedéseket kérünk — akár egyik, akár másik ok esetén.*

## BELÉLET.

**Dr. Meskó László államtitkár.** Ritka kinevezés keltett a magyar evang. egyházi körökben oly általános örömet, mint a dr. Meskó László tiszavidéki esperességi felügyelő igazságügyi államtitkárrá történt kinevezése. A felség és a kormány bizalma ez előkelő állás betöltésében valóban érdemes férfiúért. Nincs az egyházi, társadalmi és törvényhatósági életnek oly köre, nincs oly hazafias, országos jellegű törekvés, a melynek egyik lelkes szószólója ne mindig ő lett volna. Ritka szép szellemi adományai, vonzó előadása, rokonszenves modora és áldozatkész szíve mindig is az első helyekre pra-

destináltak s végtelen nagy az örömiük, hogy puritán gondolkozása épen azon a téren érvényesülhet, a hol arra ez idő szerint a repitatio in integrum elvénél fogva a legnagyobb szükség van, az igazságügy kormányzatában. Hiszszük, sőt tudjuk, hogy egyházunknak továbbra is oly lelkes vezérférfia marad, mint volt eddig. A legmelegebben üdvözljük őt e helyről is.

Életrajzi adatai ezek:

Meskó László 1851-ben született Nyiregyházán. Tanulmányait Eperjesen, Bndapesten és Bécsben végezte. 1877-ben nyert jogtudori és ügyvédi oklevelet, s ugyanez évben Nyiregyházán ügyvédi irodát nyitott. 1878-ban Nyiregyháza város tiszti főügyészévé választotta, a mely hivatalát 1892 végéig viselte. Mint tartalékos hadnagy 1878-ban résztvett Bosznia megszállásában s mint főhadnagy lépett ki a véderő kötelékéből. Szabolcsmegyének hosszú idő óta tiszteletbeli főügyésze, a közigazgatási bizottságnak tagja, a nyiregyházai kaszinó elnöke, a nyiregyházai takarékpénztár jogtanácsosa és igazgatósági tagja. Aelnöke a vármegyei s elnöke a nyiregyházai függetlenségi pártnak.

Egyházi téren is jelentékeny működést fejt ki; felügyelője a nyiregyházai főgimnáziumnak, ügyésze a tiszai ág. hitv. evangélikus egyházkerületnek, felügyelője a tiszavidéki egyházmegyének és tagja az egyetemes tanügyi bizottságnak. Első ízben 1892-ben Irányi Dániel halála után választotta meg képviselőjévé Békés városa a visszalépő báró Kaas Ivorral szemben. E kerület 1896-ban egyhangúlag újra megválasztotta, 1905-ben a választások alkalmával szülővárosa választotta meg képviselőjévé 1307 szavazattal 8 ellen, 1906-ban pedig egyhangúlag. A függetlenségi és 48-as párt hive. A IX. bíráló, a közigazgatási és a pénzügyi bizottság tagja.

**A pápai ev. egyház köréből.** Pócza Ferenc, pápai hitoktató másodlelkész a sikatori evang. egyház mult vasárnap tartott gyűlésén egyhangúlag lelkészévé választotta. Az új lelkész, kinek működése elé méltán szép reményekkel tekint egyháza, a napokban foglalja el hivatalát. A Pócza Ferenc távozásával megüresedő pápai másodlelkézi állásra Gyurátz Ferenc püspök *Szalay Mihály* káplánt nevezte ki, a ki mint egyházkerületi segédlelkész, már második éve működik.

**A szepesbélai evang. egyház évkönyve az 1906. évről** Weber Sámuel főesperes-lelkézi szerkesztésében megjelent. Az egyetemes egyházzal való kapcsolatot szépen fejezi ki a Thököly- és Rákóczy-ünnepek meleg hangon tartott méltatása, a reformációi istentiszteleten tartott beszédnek a presbyterium határozatából történt közlése, a melyben a tudós szerző történeti ismereteinek gazdag tárházából, különösen a felföldi egyházak multjából sok érdekes adatot vet felszínre és a késmárki Thököly-vár, Thököly arcképe, valamint nyugvóhelyének, a késmárki templomnak fényképlenyomata. Az istentiszteletről szóló fejezet a lelkésznek vízkereszt, konfirmáció, templomalapítási, Boeckay-ünnepi, aratási és háláünnepi beszéde főgondolatait közli. A népmozgalmi adatok szomorú képet tárnak fel az egykor oly híres-neves gyülekezet lélekszámának folytonos apadásáról. A születések száma a halálozásokéval egyenlő. De a kivándoroltak száma 79-et tesz ki. A négy vegyes pár közül két ev. völegény adott reversalist r. kath. menyasszonyának. A zárszámadás adataiból a jótékonyság és keresztyén irgalom néhány megható példája világlik ki, a belmísszió szolgálatában pedig a több mint 400 példányban járó különböző vallásos folyóiratokat, füzeteket magában foglaló könyvtár, a nőegylet, az ev. ifjúsági egylet munkásságát szemléljük. Buzgó pásztorának vezetése alatt

leszen a gyülekezet jövője fényes multjához méltó. Ugyanezen alkalommal megemlítjük, hogy az évkönyv szorgalmas szerzője külön füzetben adta ki a szépesbélai ev. nőegylet 15 éves történetét és a bécsi béke évfordulóján, május hó 20-án tartott ünnepi beszédét.

A nyiregyházi egyház képviselőtestületének 56 tagja a szabályrendelet értelmében ez év elején újra volt választandó. A választó-közgyűlés f. hó 1-én tartott meg. A gyülekezet vezetése iránt megnyilvánuló bizalom fényes tanujelét láttuk abban, hogy az összes volt képviselői tagok megválasztották és hogy a bizottságilag megállapított liszta minden változtatás nélkül ment keresztül.

A szerkesztőt a lap vezetésének átvétele alkalmából számosan elhalmozták jókívánataikkal, hűséges munkatársi támogatásukról szóló ígéretekkel. Hálás szívvel fogadjuk ez üdvözléseket és bocsánatot kérünk, hogy azokra túlhalmozott teendők miatt egyébként ki nem térünk. A támogatásra nézve tett ígéretek beváltását közegyházunk javáért újólaj is kérjük.

## Gyászrovat.

**Bodiczky Kálmán.**

1834 okt. 13. — 1907 jan. 18.

Egy közbecsülésben állott lelkésztestvérrel társaldalmunk ismét megfogyott és egy sokak által megsíratott halottal gazdagabb lett a rozsnói temető.

Bodiczky Kálmán temetéséről jövőnk.

Elhalt testvérünk és barátunk a gömörmegei Gecelfalán, 1834 év okt. 13-án született. Atyja néhai Bodiczky Ádám gecelfali lelkész, anyja néhai Benedikay Zsuzsanna volt. Elemi iskoláit szülőhelyén, főgimnáziumi tanulmányait Rozsnón végezte. Eperjesen és Némethonban a teológiát elvégezvén, hitjelölti vizsgát tett s ezzel pályája tanulmányait befejezte. Bizonyítványai igazolják, hogy mindenütt a jelesek jelese volt.

Tanulmányainak befejezése után a gömöri Hámos családnál nevelősködött. A család minden tagja, még most is, öregsége napjaiban tisztelettel és kegyelettel viseltetett személye iránt. Itt érte őt a nyiregyházi egyház meghívása, hol segédlelkésszé és segédtanári állást töltött be: innét költözött át Temesvárra, később a nagynevű és áldott emlékü Geduly püspökhöz Pozsonyba káplánul. Nemsokára a szeptestótfalusi egyház hívta meg rendes lelkészévé, három év múlva pedig a mosoni egyházmegyébe kebeleztetett surányi egyház nyerte meg őt papjává. Családi tűzhelyét is itt alapította meg, nőül vevén Glatz Hermint, a jeles Glatz lelkész hajadon leányát, kivel házasságában 40 esztendő telt el.

A Gondviselés két gyermekkel áldotta meg. István fiával és Irma leányával. Az előbbi mult évben halt el, özvegyet és három kiskorú árvát hagyván maga után. Az utóbbi Benkár Géza murányi állomásfőnök neje. S míg fiának kora halála nyomasztó súlyként nehezedett szívére, addig murányi gyermekeiben és unokáiban kárpótlást talált.

Zurányi lelkészkedéséről kevés adat áll rendelkezésünkre. Bár gyakran kértük: írnia meg életrajza vázlatát. Nem tette. Talán szerénységből hallgatott. Azt azonban tudjuk, hogy ottani működése áldásos volt. Ezen

áldásos működése emelte őt a mosoni egyházmegye főesperesi székébe, a melyet nyugalomba vonulása idejéig olyan rendesen, méltóan töltött be.

Életének hatvanharmadik évében súlyosan megbetegedett. Hivatalát tovább nem viselhette. Kénytelen volt nyugdíjaztatását kérni. Nyugalomba vonulását kedvelt hívei a legnagyobb készséggel mozdították elő. Hálájuk és elismerésük szép vonása volt ez, melylyel az érdemet oly lekötőzően jutalmazták, midőn egyházi pénztárukból eléggé szép nyugdíjjal bocsátották el őt piheenni.

Életének utolsó tíz évét Rozsnón töltötte el. Ezen tíz esztendő azonban állandó betegsége folytonosan zavarta, kínoztta. Baján az orvosi kínos műtét sem tudott már segíteni. Lassanként gyengült, fogyott, míg végre Ura és Üdvezítője, az Apost. esel. 9-dik részében említett Ézsaiásként magához hívta, hogy meggyógyítsa. Végső szenvedése azonban rövid volt, csak néhány napra terjedt. Haláltusája pedig mindössze néhány óráig tartott. Január 18-án, este 8 órakor, az őt szeretettel és odaadással ápoló felesége karjai között, 73 éves korában meghalt.

Szeretett testvérünk sokat szenvedett. Láttuk és vele együtt éreztük gyötrelmeit. És mégis olyan önzők voltunk, azt kívántuk, mennél tovább legyen velünk, maradjon közöttünk. Gyötrelmei felé emelkedett vidám kedélye, előzékeny udvariassága, klasszikus műveltsége, élvezetes társalgása, élete alkonyán is tanusított hűsége, templomlátogatása, kellemessé tette nekünk azt a tudatot, hogy velünk és közöttünk van. S még is láttuk, tudtuk, hogy gyógyíthatatlan baja miatt, soká alig fog élni, azért is már jó előre fájlaltuk távozására való gyakori készülődését. Fájlaltuk, mert ethikai értékét olyan sokra becsültük.

Azon koszorúk feliratait, melyek koporsóján elmúlását hirdették, csak azt mondták nekünk, hogy ő már nincsen többé; de mi tudjuk, ki volt ő, mi volt az ő ethikai értéke. Egy jelesen képzett, kötelességeit híven teljesítő, tiszta jellemű lelkész, nemesen érző emberbarát, szeretteit híven szerető családfő. Életének egy szép jellemvonása volt az, hogy nyugalomának éveiben, ismerőseinek és barátainak Rozsnón tanuló gyermekeit, gyakran magához hívta, velök részben tanulságosan társalgott, részben a munka után kedélyesen elsakkozott. Hogy az ifjakra, az ő művelt és nemes lelkének ezen megnyilatkozása, társalgása csak jótékonyan és nevelő erővel hathatott, felesleges mondanom.

Azon tehetségeket, melyekkel Isten őt megáldotta, minden irányban igyekezett kifejteni. Egyházában és egyházmegyéjében tanusított erélye, gondossága, a jövőt munkáló szorgalma, minden jök tiszteletét és nagybecsülését biztosították neki. Az 1891—1894. években tartott zsinaton pedig, hitbuzgóságát és tudományos készségét, szívesen vitte az egyház oltárára áldozatul.

Egyháza mellett, sokat szenvedett hazánkat, kiválóan szerette. 14. életévében, Rozsnóról a 48-as veresapokás honvédek után ment, több csatában részt vett, több sebet is kapott, hosszas üldözésnek volt kitéve, de ezen áldozatáért viszont áldozatot a hazától nem kért, nem várt.

Íme, ezek voltak nemes és nagyratörő lelkének megnyilatkozásai, melyeknek emlékében és árnyékában, szenvedései között is, olyan boldogító megnyugvással töltötte napjait.

Régi barátja és kartársa, Terray Gyula főesperes temette. Végtisztességén, a nagy hideg dacára is, a rozsnói társadalom színe-java jelent meg. A temetést végző lelkész találó és a megboldogultat kiválóan jellemző beszéde és a részvétnak szép megnyilatkozása, a gyászba borult nő, gyermekeket, unokákat és rokonokat

mélyen meghatotta, kik az elhaltban a hűséges férjet, apát, nagyapát és rokont siratják.

Sirja most már ott domborol a rozsnýói temetőben. Gömörből indult ki, mint szép reményű ifjú, élete nagy útjára s pályájának nemes megfutása után, mint megfáradott vándor szülőmegyéjébe tért vissza megpihenni, meghalni.

Elköltözött testvérünk, barátunk! Megáldottuk hamvait, azután eltemettük Tégedet. El fog ugyan takarni előlünk Téged a sirhalom; de nemes szellemed, áldott jó szived és tiszteletreméltó emléked velünk marad, mert igaz valál. Elköltözött testvérünk, barátunk, Isten veled.

Gömör.

## IRODALOM.

**Könyvismertetés.** Ebner Gusztáv pozsonyi ev. lelkész, kinek „Stille Stunden“ címmel csak pár évvel ezelőtt jelent meg egy kötetnyi, legnagyobb részét sikerült költeménye, e nyár folyamán „Für König und Vaterland“ („Királyért és Hazáért“) — újra egy kötet jeles költeményből álló füzetet boesátott közre. (Megjelent Pozsonyban 1906. A szerző saját kiadásában, 1 korona árban).

Ha általában örülnünk kell, hogy a hazának idegen ajkú polgárait az arra hivatottak a magyar haza és a nemzet szeretetére azok *saját nyelven* tanítják, — avagy lánglelkű költőink szebbnél-szebb hazafias költeményeit, elbeszéléseit lefordítják — akkor különösen örülnünk kell azon, hogy egyes költői tehetséggel felruházott egyének az idegen ajkúak képzetköréből vett hasonlatokkal, képekkel; saját forrón érző szívök érzelmével, lelkük nemes gondolataival igyekeznek az idegen ajkúakat — tiszta, nemes, magyar hazafiságra oktatni, nevelni.

Ebner ezt teszi. — Német nyelven, német honfiak és leányok köréből vett érzelmekkel, eszmékkel, képekkel és hasonlatokkal igyekszik Magyarország német honpolgárait tiszta nemes magyar érzelmben nevelni, a hazaszeretetre lelkesíteni, a hazaszereteten megerősíteni — s azt a boldogságot, mit ez érzelme ad — velök megízleltetni. — Szóval magyar szívet, magyar lelket, hű polgárt nevelni a hazának németül beszélő lakosából, polgárából.

Az ő költeményei valóban nemes szívből, magyar lélek-ből fakadó virágai — egy hazáját igazán szerető, azért annak boldogságáért lelkesedő, hű hazafinak.

Rímei csak úgy esengnek-bongnak és mint a zene jól esnek a fülnek; ütemei csak úgy lejtnek; akáresak szilaj esárdást, vagy gyors keringőt, méltóságos palotást, vagy ropogó kórnyagart járnának.

A dalok kettő egy, az elbeszélések három kettő, a komoly érzelmeket festők négyes ütemben haladnak tova. Jambusai szökdösnek, trocheusai lépkednek, dactilusai ugrálnak. Minden érzelmenek megvan a maga hangja s minden hangnak a maga mértéke, hossza. Szerencsésen festi a hangulatokat.

Költeményei közt sok az igazán sikerült, majd kedves hangjával, majd kedves alakjával, tartalmával vonzó.

Az egész kötetet egy szép, meleg imádság a hazáért (Gebiet für das Vaterland) vezeti be.

Mind elbeszélő, leíró költeményei, mind pedig dalai alakú jelességek mellett különösen hazafias lelkesítő természetűknél fogva alkalmasak arra, hogy azokat olvasóink figyelmébe ajánljuk és hogy érettök a szerzőnek gratuláljunk.

Hörk József.

E hó folyamán a hazai evang. egyházi irodalom két nagyjelentőségű művel gyarapszik, a melyekre már most felkérjük olvasóink figyelmét. Az egyik a mi magyar Lutherünk III. kötete, a mely az egyházszervező iratokat foglalja magában. A fordítók közül dr. Masznyik Endrét, Bancsót Antalt,

Mayer Endrét, Paulik Jánost, Márton Jenőt, Hamvas Józsefet látjuk az egyes művek élén. A 30 ives kötet ára az egész mű megrendelőnek füzve 6 korona, angol vászonkötésben 8 kor. 50 f. A ki a mű árát február 10-éig beküldi, bérmentve kapja a könyvet. A másik nagyjelentőségű, az egész hazai evang. egyház közönsége által méltán nehezen várt mű a Zsilinszky Mihály szerkesztésében Farkas József, Kovács Sándor és Pokoly József közreműködésével megjelenő, mintegy 50 ives, több száz kép és hasonmás díszítette hatalmas munka: „A magyarországi evangéliomi protestáns egyház történelme“. Hazai prot. egyházunk multjának tudományos alapon, de vonzó alakban való e feldolgozását nem nélkülözheti egyetlen művelt evangélikus család, kör, egyesület, testület sem. Egyházunk multjának e méltó forrásból való megismerése fegyverez fel minden egyházszerető szívet a jövő küzdelmeire. Az „Athenacum“ kiadásában megjelent, füzve 14 K-ért, kötve 17 K-ért az „Evang. Theol. Otthon felügyelőjénél“ Pozsonyban megrendelhető művet a legmelegebben ajánljuk olvasóközönségünk figyelmébe. Egyik igen vonzó, nagyértékű részét mai tárcánkban kezdjük közölni.

„Hamvasztás“ címmel a fakultatív halotthamvasztás eszméjét terjesztő folyóirat jelent meg Budapesten dr. Wilhelm Frigyes és Pap Sámuel szerkesztésében. Ára egész évre 4 K. Az érdeklődők megrendelhetik a kiadóhivatalban, Budapest, V., Nádor-utca 20. sz. a.

„Énekek és imák“ népiskolák és családok használatára. Összegyűjtötte Feyér Gyula fürkereci ág. h. ev. lelkész. Egy példány ára 48 f. Kapható a szerzőnél. A népiskolai és konfirmációi tanítás segédeszközéül igen jól használható mű. A dunántúli énekeskönyv minden szebb énekének első versét és különböző alkalomra használható imákat nagy választékban foglal magában e könyv, a melyet a lelkésztestvérek és tanítók szíves figyelmébe ajánlunk.

### ORGONA-GYÁR villamos gépekkel berendezve.

BUDAPEST,  
VII., Garai-utca 48. **RIEGER OTTÓ**

cs. és kir. udv. szállítók

a Szent-Sír lovagja és a Ferenc József-rend tulajdonosa.

Legelőbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomás, csőrendszer szerint (pneumatikai) tartós és nemes hangú orgonákat szállít. — Mindennemű orgonajavításokat és orgonahangolásokat a legmérsékeltébb árban és lelkiismeretes pontossággal teljesíti és jókarbantartást mérsékelt árban elvállal.

Tervezetek és rajzok

30 évi fennállása óta  
980 új orgonákat  
szállított.

Bérmentve díjtalanul.

### = Angster József és Fia =

Magyarország legnagyobb orgonáinak és a  
budapesti bazilika nagy orgonáinak építői

#### Orgona- és harmonium-gyár Pécs.



Két arany, egy ezüst és egy nagy milleniumi éremmel kitüntetve.

Ajánljuk kitünő hangú és erős szerkezetű légnyomatu (pneumatikai) orgonáinkat, melyek a rendkívül könnyű játékmód regisztrálás mellett még azon nagy előnnyel is bírnak, hogy a templom nedvessége és az időjárás viszonyosságai semmi befolyást nem gyakorolnak rájuk.

Raktáron kitünő hangú harmoniumok minden nagyságban. Mindennemű javításokat, hangolásokat és átépítéseket olcsón elvállalunk.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

17-26

## Evangelikus Konfirmandusok Kátéja

Irtta: RAFFAY SÁNDOR

pozsonyi ev. theol.  
akadémiai tanár.

\*  
Második javított kiadás.

Ara kötve 40 fillér.

\*  
Budapest, 1906.

KAPHATÓ csak a kiadónál:

**Kókai Lajosnál**

BUDAPEST, IV., Károly-utca 1.

Mutatványpéldány ingyen.

**Zsilinszky Mihály,**  
Farkas József, Kovács Sándor és Pokoly József:

## A magyarországi evangéliumi prot. egyház története.

48 íven, több száz képpel.

\*  
Ara füzve 14 kor., vászonkötésben  
17 kor., félbörkötésben 19 kor.

\*  
Megrendelhető:

**Kókai Lajosnál**

Budapesten, IV., Károly-u. 1.

### Magyar királyi államvasutak.

Közvetlen gyorsvonati összeköttetés Budapest és Wien									
valamint a magyar királyi államvasutak és az ezen túl fekvő csatlakozó vasutak alatt megnevezett főállomásai között.									
8 50	2 10	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	↑	1 45	7 10		
1 50	6 45	↓	érk. Wien Stb.	ind.	↓	8 50	2 10		
7 33	1 50	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	↑	2 10	9 50		
3 56	10 17	↓	érk. Graz Sb.	ind.	↓	5 40	1 10		
7 10	3 30	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	↑	12 40	9 10		
1 47	10 30	↓	érk. Ruttka	ind.	↓	5 59	2 45		
	5 36	↓	érk. Breslau	ind.	↓	10 05	5 06		
	11 22	↓	érk. Berlin (Friedr.-str.)	ind.	↓	4 39	11 31		
7 40	2 15	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	↑	1 30	10 10		
12 25	7 26	↓	érk. Kassa	ind.	↓	8 40	5 05		
3 28		↓	érk. Csorba	ind.	↓		2 19		
7 40	2 15	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	↑	1 30	10 10		
2 53	11 12	↓	érk. Munkács	ind.	↓	4 08	2 21		
10 51	7 29	↓	érk. Lemberg	ind.	↓	6 25	7 30		
7 25	2 35	9 15	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	↑	1 50	9 35	
12 04	6 48	2 24	↓	érk. Debrecen	ind.	↓	8 57	4 50	
2 12	8 49	5 45	↓	érk. Szatmár-Németi	ind.	↓	6 42	2 16	
4 31		9 50	↓	érk. Máramarossziget	ind.	↓		11 58	
		4 40	↓	érk. Stanislaw	ind.	↓			
7 25	2 00	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	↑	1 10	9 35		
12 12	6 54	↓	érk. Arad	ind.	↓	8 18	4 16		
4 27	11 13	↓	érk. Gyulafehérvár	ind.	↓	3 37	11 36		
	11 30	↓	érk. Bukarest	ind.	↓	5 00			
7 25	2 35	9 15	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	↑	7 50	1 50	9 35
5 15	10 30	5 53	↓	érk. Kolozsvár	ind.	↓	11 10	5 23	12 59
	9 20	↓	érk. Bukarest	ind.	↓	8 05			
7 00	3 20	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	↑	1 00	10 00		
12 20	8 37	↓	érk. Ujvidék	ind.	↓	7 56	4 29		
	10 38	↓	érk. Belgrád	ind.	↓	5 41			
8 00	6 50	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	↑	8 50	9 05		
2 17	1 36	↓	érk. Zágráb m. á. v.	ind.	↓	1 50	2 15		
7 55	7 10	↓	érk. Fiume	ind.	↓	8 00	8 10		
8 00	3 00	ind.	Budapest k. p. u.	érk.	↑	1 30	9 05		
12 48	7 32	↓	érk. Pécs	ind.	↓	8 22	3 44		

  

Közvetlen vonatösszeköttetés									
Páris—Ostende—Wien—Budapest—Belgrád—Sófia és Konstantinápoly (illetve Orsova—Bukarest—Constanza és Konstantinápoly) között.									
Marcheggén át.									
8 05	7 30	↑	ind. Páris	érk.	↑	7 33	* 11 35		
8 05	naponta	↑	ind. Ostende	érk.	↑	9 52			
9 05	naponta	↑	ind. Wien Wb	érk.	↑	8 00	7 35		
	naponta	↑	ind. Wien Stb.	érk.	↑	7 10	7 00		
10 00	naponta	↑	ind. Marchegg	érk.	↑	6 00	6 13		
14 00	naponta	↑	érk. Bpest ny. p. ind.	↑	↑	1 00	3 00		
naponta	kedd, csüt., vasárnap	↑	ind. Bpest ny. p. ér.	↑	↑	10 55			
	szerd., pént., hétfe	↑	érk. Belgrád	ind.	↑	4 17			
	csüt., szomb., kezd	↑	érk. Sófia	ind.	↑	8 15			
22 50	szerda, szombat	↑	érk. Konstantin. ind.	↑	↑	3 16			
12 50	szombat	↑	ind. Bpest ny. p. ér.	↑	↑	12 50	1 15		
11 40	csüt., vas.	↑	érk. Orsova	ind.	↑	3 15	2 58		
	pént., hétfe	↑	érk. Bakarest	ind.	↑	7 25	5 51		
		↑	érk. Constanza ind.	↑	↑	2 25			
		↑	érk. Konstant. (gőzh. ind.)	↑	↑	10 00			

\* Innsbruckon át

Hornyánszky Viktor es. és kir. udvari könyvnyomdája Budapest. 37492.